

Roma Mimarlığı: Ders 9 Transkript

10 Şubat, 2009 << [geri](#)

1. Bölüm. Cumhuriyetten İmparatorluğa: Iulius Caesar [00:00:00]

Profesör Diana E.E. Kleiner: Herkese günaydın. Bugün antik dünyanın süper gücüne dönüşmeye başlayan Roma'ya geri dönüyoruz. Roma'da yaşanan bu dönüşümün Roma mimarlığı üzerinde çok derin bir etkisi olduğunu göreceksiniz. Bugün Roma'nın bir yıldız gibi parlamasında etkisi olan insanlardan da söz edeceğiz. Bunların arasında Iulius Caesar, Magnus Pompeius, Marcus Antonius ve Octavianus Augustus, özellikle de Octavianus Augustus yani Roma'nın ilk imparatoru Augustus vardır. Ve bu nedenle de bugünkü dersimizi "Tuğladan Mermere: Augustus Roma'yı Şekillendiriyor" olarak adlandırdım.

Solda Iulius Caesar'ın bir portresini görüyorsunuz. Caesar'ın yeşil diabezden bir portresi. Bu portre şimdi Berlin'de ve ben bunun Kleopatra tarafından yaptırıldığına inanıyorum. Bunu, Caesar'la birlikte Caesar'ın onura Alexandria'da yani İskenderiye'de inşa ettirdiği yapı olan Caesareum için ısmarlamış. Ve gördüğünüz gibi, olduğu gibi tasvir edilmiş. Çizgileri, kırışıklıkları, dökülmüş saçları ile oldukça gerçekçi bir portre. Sağda ise Magnus Pompeius'un bir resmini görüyoruz. Bu da şimdi Kopenhag'da Ny Carlsberg Glyptotek'de bulunan mermer bir portredir. Bu portreden Magnus Pompeius'un kendisini Büyük İskender'e benzetmeye çalıştığını görüyoruz. Gür saçlarıyla, saçlarının öndeki kabarıklığı ile Büyük İskender'in kabarık, kıvrımlı saçlarını çağrıştıran bir saç modeli var.

Size Caesar'dan, hayatından ve mimari üzerinde etkisi olan bazı başarılarından kısaca söz etmek istiyorum. Caesar'ın M.Ö. 59 yılında *consul* seçildiğini biliyoruz. Ardından Magnus Pompeius ve Crassus ile birleşerek Birinci *Triumvir*'liği kurdu. Birinci *Triumvir*'likle birlikte Caesar Gallia'ya *proconsul* olarak atandı. Ancak, tüm iyi niyetlere karşın M.Ö. 54 yılında bu *Triumvir*'lik dağıldı. Roma'da M.Ö. 53-50 yılları arasında yiyecek kıtlığı ve ayaklanmaların olduğu zor bir dönem yaşandı. Senato, bu ayaklanmaların halkın yönetimi ele geçirmesiyle sonlanmasından korkuyordu ve Pompeius devreye girdi. Pompeius, Senato'yu kontrol altına aldı ve düzeni sağladı. Bunun karşılığında da rakibi Iulius Caesar'a karşı Senato'nun desteğini arkasına aldı. *Triumvir*'liğin diğer üyesi Crassus bu arada zaten ölmüştü.

Ama işin sonunda kazanan Caesar oldu ve 48 yılında, ünlü Pharsalos Savaşı'nda Magnus Pompeius'u yendi. Pompeius Mısır'a kaçtı ama orada öldürüldü. Hatta Mısırlılar Pompeius başını kesip, bir tepsi içinde Caesar'a sundular. Caesar'ın bundan mutlu olduğunu düşünebilirsiniz; ama öyle olmadı. Magnus Pompeius'u yenmiş olmaktan mutlu olsa da, Romalı bir meslektaşının başının tepsi içinde kendisine sunulmasından hoşlanmadı. Caesar bundan sonra kazandığı zafere rağmen, bir süre Kleopatra ile Mısır'da kaldı. Roma'ya M.Ö. 45 yılında döndü ve o yıl içinde *dictator* ilan edildi. Caesar mali reformların ardından Roma'da bir dizi imar işine başladı, Roma mimarlığının da şekillenmeye başladığı dönem budur. Tüm yaptığı reformlara, inşa ettirdiği yapılara, imar işlerine rağmen Romalı aristokratlar Caesar'ı bir tiran olarak görüyorlardı. Bunun nedeni onun fazlaca Kleopatra'nın etkisi altında kaldığına ve monarşik hırslara kapıldığına inanmalarıydı. Ve aristokratlar onun öldürülmesini teşvik ettiler. Ve hepinizin bildiği gibi, M.Ö. 44 yılının 15 Mart'ında Cassius ve Brutus tarafında öldürüldü. M.Ö. 42 yılında ise Senato tarafından tanrılaştırıldı.

M.S. 2. yüzyılda İmparator Hadrianus'un sekreteri ve biyografı olan yazar Suetonius on iki Caesar'ın hayatını kapsayan çok ünlü bir biyografik çalışma kaleme almıştı. Belki siz de biliyorsunuz, Robert Graves'in ünlü *Cladius*'u (Ben Claudius) onun yazdığı biyografiye dayanır. Caesar aslında bir imparator değil; diktatördü ama buna rağmen Suetonius'un biyografilerinde yer verilen ilk Caesar'dı. Suetonius Iulius Caesar biyografisinde Ceasar'ın Roma'da hayata geçirdiği bazı büyük mimari projelerden de söz eder. Burada sözü geçen yapıların tümünü en iyiler ve en büyükler arasında göreceğiz. Böyle olmasının nedenlerinden biri Caesar'ın Kleopatra ile Alexandria'da geçirdiği zamandır. Birlikte Nil boyunca yaptıkları ünlü tekne gezintileri sırasında Kleopatra ona piramitleri, sfenksleri göstermiş, Caesar da bunlardan çok etkilenmişti. Caesar gelecek kuşaklar için yapacağı en önemli işlerden birinin, Roma'yı Alexandria gibi, büyük binaları, etkileyici anıtları olan bir şehir haline getirmek olduğuna karar verdi.

Böylece Roma'ya döndüğünde büyük inşaat projeleri başlattı. Suetonius, bize onun bir Mars Tapınağı inşa ettirmeye başladığını ve bunun dünyadaki en büyük tapınak olduğunu yazar. Neden? Çünkü Alexandria'daki yapılarla yarışan bir tapınaktı. Ayrıca çok büyük bir tiyatro – sadece tiyatro değil; çok büyük bir tiyatro, Yunanca ve Latince eserleri kapsayan kütüphane projeleri başlattı. Elbette, o dönemde antik dünyadaki

en büyük kütüphanenin Alexandria Kütüphanesi olduğunu biliyoruz. Bu nedenle, Caesar Roma'da da Alexandria Kütüphanesi ile yarışacak kütüphaneler kurulmasını istedi. Caesar mühendislik konularına da özellikle ilgi duyuyordu. Adriyatik'ten Apenninler üzerinden Tiber'e uzanan bir yol inşaatını; Korinth Isthmus'daki ünlü kanalın yapımını başlatmıştı. Kanal geniş ölçüde tamamlanmıştı. Bugün Yunanistan'da Korinth'e gittiğinizde kanalı görebilirsiniz. Ama bu çabalarının çoğu M.Ö. 44 yılında öldürülmesi ile yarım kalmıştır. Başladığı mimarlık projelerinin çoğunu istediği gibi tamamlayamamıştır.

2. Bölüm. Iulius Caesar venus Genetrix ve Forum Iulium [00:08:18]

Geniş ölçüde tamamlayabildiği mimari projelerden biri Roma'daki bir forumdur. Bu, adını Caesar'ın aile adı Iulius'dan alan Iulius Forumu'dur. Caesar, Roma'daki Iulius Forumu ya da yaygın adıyla Iulius Caesar Forumu'nun inşaatına M.Ö. 52 yılında başlamış, ölümünden birkaç yıl önce de, M.Ö. 46 yılında da açılışını yapmıştı. Forum aslında açılışı yapıldığında tam olarak bitmemişti, ayrıntıları tamamlamak Caesar'ın ardılı, Roma'nın ilk imparatoru Augustus'a kaldı. Ama yine de 46 yılında amaca hizmet edecek durumdaydı. Burada Forum Romanum'un Google Earth'den bir hava görüntüsünü görüyorsunuz. Buna daha önce de bakmıştık. Haritadaki konumları görebilmeniz için tekrarlayalım: Bu Forum Romanum; Colosseum; Circus Maximus; Palatinus Tepesi; Capitolinus Tepesi; Victor Emmanuel Anıtı burada; burası Mussolini'nin yaptırdığı Via dei Fori Imperiali; İmparatorluk Forumları. Bunlardan biri olan Augustus Forumu'ndan bugün bahsedeceğiz.

Caesar Forumu, Forum Romanum'un çok yakınındadır. Burada hemen solunda, üstünde de Victor Emmanuel'in düşün pastası. Forumun içindeki tapınaktan kalan üç sütünü burada az da olsa seçebiliyoruz. Gördüğünüz gibi, buradaki Forum Romanum'a bitişik, hatta aslında onunla bağlantılı. Bu forumun içinde bir Venus tapınağı var. Bu, Iulius ailesinin kutsal atası kabul edilen Venus Genetrix'e adanmış bir tapınak, G-e-n-e-t-r-i-x. Iulius ailesi soyunun Aeneas'dan dolayı Venus'e kadar uzandığını kabul eder. Yani Venus sadece Caesar için değil, tüm Iulius'lar için çok özel bir tanrıçadır.

Bu Iulius Caesar Forumunun M.Ö. 46 yılında açıldığı zamanki durumunu gösteren planı. Sanırım, 52 yılında inşaatına başladığı zaman iki temel prototipin model alınmış olduğunu siz de görüyorsunuz. Gördüğünüz gibi, Pompeii Forumu'ndan bildiğimiz Samnit/Roma tasarımı olan erken tip forum temel alınmış. Ama bu tasarım, kısmen de görmediğimiz bir yapıya

dayanmaktadır. Bu, günümüze ulaşmamış ama hakkında bilgi sahibi olduğumuz, Ceasar ve Kleopatra'nın Alexandria'da birlikte inşa ettirdikleri Caesareum'dur. Caesareum'un, içinde bir yerde tapınak bulunan; üstü açık, dikdörtgen planlı; etrafı sütun dizileri ile çevrili bir yer olduğunu biliyoruz. Yani tüm tasarım dikdörtgen planlı bir kompleks içinde bir tapınaktan ibarettir. Bu tasarımı Alexandria'dan biliyoruz. Eşzamanlı olarak Pompeii Forumu'nda da görüyoruz. Sonuç olarak, üstü açık, geniş bir dikdörtgen alan ve iki yanında sütun dizileri. Bu yanda ek bazı mekanlar olduğunu görüyorsunuz. Plandaki konumlarına bakarsak; sanırım bana bunların ne olduğunu söyleyebilirsiniz. Bilen var mı? Pompeii'de gördüğümüz benzer tip mekanları hatırlayın. Nedir bunlar? Nedir?

Öğrenci: [Duyulmuyor]

Profesör Diana E. E. Kleiner: Depo mu dediniz, yoksa--

Öğrenci: Depo.

Profesör Diana E. E. Kleiner: Depo. Bunlar tam olarak depo değil; dükkanlar yani *tabernae*. Pompeii evlerinin önünde gördüğümüz *taberna*'ları hatırlayın. Bunlar bir dizi dükkan yani *tabernae*; forumun sol kanadına açılan dükkanlar. Bir de kısa kenarlardan birinin üstünde; hatta bu örnekte neredeyse forumun dışına taşan konumda Venus Genetrix Tapınağı yer alıyor. Planda gördüğünüz üzere, Pompeii'deki Capitolium gibi önündeki açıklığa hakim bir konumda. Genel plandan da anlaşılacağı gibi, bu Etrüsk planı ve Yunan üst yapı unsurlarından oluşan bir erken Roma tapınağıdır. Yüksek bir podyumu var; birazdan göstereceğim. İçinde bağımsız sütunları olan bir portikosu var. Bu yapıda her ne kadar ön cephenin yanı sıra iki yanda da merdivenler olsa da, bunlar sadece podyumun üstündedir; yani burada yine bir ön cephe vurgusu söz konusudur ve merdivenler, Yunan tapınaklarındaki gibi tüm yapıyı çevrelemez. Ama podyumun iki yanında, tapınağa yanlardan da ulaşılmasını sağlayan merdivenler var. Giriş tek, çünkü bu Capitolinus Üçlüsü'ne değil Venus'e adanmış bir tapınaktır. İki yanda bağımsız sütunlar kullanılmış ama arka duvar aynen Etrüsk geleneğinde olduğu gibi düzdür. Sonuç olarak, bu tapınak bugüne kadar gördüğümüz tapınak tiplerinden farklı bir tapınak değildir.

Burada asıl ilginç olan nokta, tapınağın adandığı tanrıçanın seçimidir. Venus Genetrix aslında Caesar'ın kişisel, soyunun atası olduğuna inandığı bir tanrıçadır; bir bütün olarak Roma devletini temsil etmez.

Capitolinus Üçlüsü gibi devlet dininin bir parçası olan tanrılara tapınak adamakla, kişisel bir tanrıçaya tapınak adamak arasındaki fark çok önemli bir farktır. Bu, Roma'da bireylerin ön plana çıkmasıyla yaşanan belli bir değişimin göstergesidir ve olasılıkla Roma'da, Caesar'ın öldürülmesiyle sonuçlanan algılama biçimiyle yakından ilintilidir. Aslında Caesar'ın Venus Genetrix heykelinin yanına bir de Mısır Tanrıçası İsis olarak betimlenen Kleopatra heykeli koydurmuş olduğunu da belirtelim. Bu çok kibirli ve olasılıkla bir o kadar da aptalca bir davranıştı, zira Cumhuriyet Dönemi Roma'sında, şehri ziyaret etmiş olan Kleopatra popüler bir kişilik olsa da, aristokratlar tarafından Roma düşmanı olarak görülen olumsuz bir karakterdi.

Bu, Caesar Forumu'nun günümüzdeki hali. Solda sütun dizinden geriye kalanları görüyorsunuz. Bunların bir kısmı hala ayakta. Burada Venus Genetrix Tapınağı'nın merdiven temelleri, yüksek podyumu var. Ama gördüğünüz gibi, çok az; sadece üç sütunu kalmış. Sonuç olarak, aslında bayağı harap durumda. Hatta burada gördüklerinizin çoğu Iulius yapısı bile değil. Tapınağın bir yangınla ciddi hasar gördüğünü; M.S. 1. yüzyıl sonlarında İmparator Domitianus, ardında M.S. 2. yüzyıl başında da imparator Traianus tarafından restore edildiğini biliyoruz. Bu nedenle, bugün ayakta kalanların büyük bir bölümü daha geç dönemde yapılanlardır. Ama onarımlarda orijinal Iulius yapısına geniş ölçüde sadık kalındığını biliyoruz. Yani kalanlar, o yapının bir yansımasıdır.

Buradaki sikkede Iulius Caesar zamanındaki tapınak betimlenmiştir. Önünde bir sunak görüyoruz. Roma tapınaklarında kurban törenleri tapınağın önünde yapılırdı. Tapınağın kendisi; sütunlar içerideki Venus Genetrix'in kült heykelinin görünmesi için iki yana açılmış. İki yanda sütun dizileri. Yakından bakarsanız; alınlıkta bir heykel olduğunu görürsünüz ve burada betimlenenin ne olduğunu, yazılı kaynaklardan biliyoruz. Burada Venus'un denizden doğuşu tasvir edilmişti. Bilenleriniz varsa, bu betimlemenin olasılıkla en yakın örneği Floransa'daki, Botticelli'nin *Primavera [Venus'un Doğumu]* adlı eseridir. Burada ayrıca olasılıkla Mars'a ait silah ve zırhları taşıyan Cupidler olduğunu da biliyoruz.

Bu, Caesar Forumu üstüne tez yazıp daha sonra bunu bir kitap olarak yayınlamış olan eski bir öğrencimle ben. Burada bana, bugün hala görülür durumda olan bazı mimari ayrıntıları gösteriyor. Burada gördüğünüz gibi, derin delgi izleri var. Delgi kullanımı Iulius Caesar Dönemi'nden ziyade Domitianus ve Traianus dönemlerinin tipik özelliğidir. Yani bu bezemeler yapının daha geç dönemlerdeki onarımlarına aittir. Bu Iulius Caesar

Forumu'ndaki Venus Genetrix Tapınağı'nın restore edilmiş hali. Sanırım tapınağın nasıl yapı olduğu konusunda en iyi fikri bu verecektir. Üzerinde, bu tapınağı Caesar, Roma'nın diktatörü Caesar "fecit" yani yaptırdı diyen bir yazıt var..Gördüğünüz gibi, yüksek bir podyumu, üç tarafında basamakları, vurgulanmış bir ön cephesi var. Venus'un doğumunun betimlendiği alınlık yukarıda. Yan sütunlar. Burada da forumun solundaki sütun dizisi, aralarında kaide üstünde heykeller, arkasında da dükkanlar var

Burada gözler önüne serilen en önemli özellikse venus Genetrix Tapınağı ve Caesar Forumu'nun Capitolinus Tepesi'ndeki Capitolium ile olan ilişkisidir. Şimdi arada bulunan Victor Emmanuel Anıtı'nı kaldırılırsa, o dönemde arkada Capitolium; Jupiter OMC Tapınağı görünüyordu. Jupiter Tapınağı'ndan söz ederken, bugün tepeden modern şehre bakan yapının, bir zamanlar Jupiter OMC Tapınağı'nın olduğu yere inşa edilen Senatorio Sarayı ile Michelangelo'nun tasarladığı Campidoglio olduğunu söylemiştik; ama restore edilmiş görüntüde de olduğu gibi, buradan antik Roma'ya, Forum Romanum'a bakan yapı bu eski Jupiter Tapınağı'ydı.

Bunun bir rastlantı olduğunu zannetmiyorum. Bildiğimiz gibi, Romalılar hangi yapıyı nereye koyacakları konusunda son derece titiz davranıyor; yapılar arasında ilişki kurmayı seviyorlardı. Bu da bir rastlantı değildi, Caesar Venus Tapınağı için öyle bir konum seçmişti ki, bu tapınağa bakan gözünün ucuyla da karşı tepedeki Capitolinus Üçlüsü'nün tapınağını görüyordu, ki bu da olsa olsa çağdaşlarının gözünde Caesar'ın kimliğine vurgu yapan bir katkı olabilirdi.

3. Bölüm. Augustus'un Yükselişi ve İtalyan Mermeri [00:20:18]

Burada perdenin sağında Marcus Antonius'un, şimdi İngiltere'de olan siyah bazaltdan bir portresini; solda ise Roma'nın ilk imparatoru Octavianus Augustus'un, bronzdan harika bir portresini görüyorsunuz. Yunanistan yakınlarında bulunan bu büst, atlı bir heykelin parçasıydı. M.Ö. 44 yılında Caesar'ın öldürülmesinden sonra Marcus Antonius yönetimi ele aldı. O dönemde Caesar'ın yeğeninin oğlu olan Octavianus, henüz 19 yaşında, yani sizin yaşınızdıydı. Caesar'ın akarabasıydı ama bu oldukça uzak bir akrabalıktı, yeğen oğluydu. Bu 19 yaşındaki delikanlı Marcus Antonius'u devirmeye çalıştı ama başarılı olamadı. Bunun ardından Octavianus, gayet akıllıca davranarak "bükümediğin eli öp" kuralına uydu ve Marcus Antonius ile birlikte hareket etmeye karar verdi. Böylece M.Ö. 43 yılında Octavianus, Marcus Antonius ve Lepidus adındaki bir üçüncü kişiden oluşan İkinci *Triumvir*lik kuruldu. İkinci

Triumvir’liği kurduktan sonra Octavianus’la Marcus Antonius, Cassius ve Brutus’a karşı savaşmak üzere ordularını birleştirdi ki, ikisinin de kalabalık orduları vardı. Cassius ve Brutus’un Caesar’ı öldüren kişiler olduğunu hatırlayacaksınız. Amaçlarında da başarılı oldular ve M.Ö. 42 yılında Philippi Savaşı’yla Cassius ve Brutus’u yendiler. Her ikisi de öldü. M.Ö. 42 yılında Philippi Savaşı, bu önemli bir savaş.

Marcus Antonius Caesar’ın ölümünden sonra sadece Roma’da değil; Kleopatra’nın yaşamında da gücü ele geçirdi. Gerçi ilişkilerinin daha önce başladığına dair söylentiler var ama her neyse Marcus Antonius Kleopatra’nın yanına Mısır’a gitti ve zamanının büyük bir bölümünü de imparatorluğun doğu eyaletlerinde geçirmeye başladı. Octavianus gayet zeki biri olarak Marcus Antonius’un dikkatinin dağıldığını fark etti ve “Ben bir üçlünün bir parçası değil, Roma’nın tek hakimi olmak istiyorum, bu da bunu ele geçirmek için mükemmel bir zaman” dedi ve Marcus Antonius’u ve Kleopatra’yı M.Ö. 31 yılında tüm zamanların en ünlü savaşı olan Actium Savaşı’nda yendi. Bu ünlü savaştan sonra Kleopatra ve Antonius intihar etti. Octavianus böylece yeni doğan bu büyük gücün tek hakimi oldu. M.Ö.27 yılında da, kendisine kutsal anlamına gelen Augustus ünvanı verildi.

Augustus hakkında hem Suetonius’un yazdığı biyografi sayesinde, hem de Augustus’un kendi hayatını ve başarılarını anlatan yazıtı, *Res Gestae Divi Augusti* sayesinde ek bilgiler ediniyoruz. Octavianus’un M.Ö. 27 yılında Augustus ünvanı aldığını söylemiştim. Augustus 27 yılından öldüğü M.S. 14 yılına, yani 76 yaşına kadar, çok uzun bir süre Roma imparatoru olarak kalmıştır. Kadınların çoğunun doğum yaparken 10-20 yaş arasında, çoğu erkeğin de 30’lu yaşlarında öldüğü antik çağlar için 76 yaş çok ileri bir yaş demektir. Yani gördüğünüz gibi, Augustus çok uzun süre Roma imparatoru olarak kaldı.

Augustus, ölümünden sonra Roma’daki Vesta rahibelerine emanet ettiği vasiyeti dışında geriye üç belge bırakmıştır; Bunlar cenaze töreni için bir talimat; Roma’nın ve imparatorluğun durumunu anlatan bir tür söylev; en önemlisi de, yaşamı boyunca yaptığı işlerin bir özeti olan ve iki bronz plakaya kazınarak Roma’daki mezarının önüne konması planlanan yazıt, yani ünlü *Res Gestae Divi Augusti*’dir. Bu “Kutsal Augustus’un yaptığı işlerin listesi” anlamına gelir. Augustus da Caesar gibi ölümünden sonra tanrılaştırılmıştır. Bu yazıtta ülke içinde ve dışında kazandığı savaşlar, kurduğu Őehirler ve bizim için en önemlisi de bir sürü yapı projesi listelenmektedir. Örneğin, sadece Roma’da 82 tapınağı ya restore

ettirmiş ya da inşa ettirmiştir. Bu liste Augustus'un yapı projeleri konusunda ne kadar büyük düşündüğü göstermektedir. Ayrıca yaptıklarının bir özeti olması bakımından bizim için çok önemlidir. Bu yapılardan bazıları hala ayakta, bazıları da yıkılıp yok olmuştur. Ama bu liste, hem Augustus için hem de ondan önce Caesar için yapı inşa ettirmenin ne kadar önemli olduğu gösterir. Buradaki amaç sadece Roma'yı büyük bir şehir haline getirmek değil; aynı zamanda gelecek kuşaklara bir iz bırakma isteğidir. Kuşkusuz, her ikisi de bu konuda çok başarılı olmuştur.

Suetonius'un yazdıkları da bizim için çok önemlidir. Suetonius Augustus'un gururla "Roma'yı tuğladan bir şehir olarak buldum, mermer bir şehir olarak bırakıyorum" dediğini yazar. Tuğladan bir şehir, yani Pompeii'de gördüklerimiz gibi tuğla kiremitlerden yapılmış bir şehir bulmuş ve bunu değiştirmek istemiş ve geriye mermer bir şehir bırakmış. Bu da zaten bugünkü dersimizin ana temasını oluşturmaktadır. Augustus, Yunanistan'dan Atina şehrini model alarak mermer bir şehir kurar. Tabii, bu biraz abartılı bir söylevidir ama bugün inceleyeceğimiz iki Augustus Dönemi yapısından da göreceğiniz gibi, çok da haksız değildir. Gerçekten Tiber kıyısında mermerden bir şehir kurmuş ve gelecek kuşaklara, daha önce sözünü ettiğimiz Helenleştirilmiş yapılardan oluşan bir şehir bırakmıştır.

Augustus'un hayallerinin gerçekleşmesi, tarihte ilk kez Roma'ya yerli bir kaynaktan yüksek kaliteli mermerin getirilebilmesi ile mümkün olmuştur. Bu, ithal mermerin aksine, Roma'ya yakın bir yerden gelen yerli bir mermerdi. Bugüne kadar Romalıların mermer yapılara özendiklerini, Pompeii ve Roma'da Birinci Stil duvarlarda sahte mermer duvar yarattıklarını; tüf veya travertenden yaptıkları yapı elemanlarını beyaz *stucco* ile kaplayarak bunlara mermer görüntüsü vermeye çalıştıklarını gördük. Ama böyle bir değişim için yeterli mermerleri yoktu. Bazı yapılarda kullanmak üzere bir miktar Yunan mermeri ithal ediyorlardı ama bu yöntem istedikleri büyük mermer yapı projeleri için çok masraflıydı. Ama Caesar'ın diktatörlüğünün sonlarında Augustus'un imparatorluğu zamanında Roma'ya birden bire yüksek kaliteli, nispeten ucuza mal edilen bir mermer getirilebilir oldu.

Bu dönemde Romalılar İtalya'nın kuzeybatı kıyısındaki Luna'daki mermer yatağını işletmeye başladılar. Bu, bugünkü Carrara kasabasıdır. Michelangelo da yüzyıllar sonra aynı mermeri kullanmıştır. Bu aslında hepimizin bildiği Carrara mermeridir ama antik dönemde adı Luna'ydı. Luna veya Carrara mermeri. Burada mermer yataklarından birinin resmini

görüyoruz, Luna/Carrara mermer yataklarının günümüzden bir görüntüsü. Burada bir inşaata götürülmek üzere tepeden indirilen bir mermer bloğu görüyoruz. Bu işi genel anlamda bugün de antik Roma dönemine benzer bir yöntemle yapıyorlar. Bunu taşımak da oldukça kolaydı. Kıyıda olduğu için, mermeri gemilere yükleyip Ostia'ya, oradan da Tiber üzerinden Roma'ya getiriyorlar. Bu yöntem, Augustus zamanında büyük bir başarıyla uygulanmaya başlandı.

Bugün Carrara'ya gitmek; özellikle de mermer sergisi sırasındaysa çok keyiflidir. Bu sergide insanlar Carrara mermerinden yaptıkları eserlerle ödül kazanmak için yarışıyorlar. Burada gördüğünüz, böyle bir sergi sırasında çekilmiş bir fotoğraf. Bu yarışmada inanılmaz eserler sergileniyor. Bunlara sanat eseri diyebiliriz. Bu benim en sevdiklerimden biri. Bir İtalyan Cinquecento'sunun Carrara mermerinden modeli. Bu arabalar çok ufak arabalardır; bazen sağda solda antikalar görseniz de, bugün artık bunlardan çok az var. Bunlardan bir tane de bende vardı. Bu da benim Cinquecento'mla bir resmim; Piazza di Spagna'dan yani İspanyol Merdivenleri'nden çok uzakta olmayan bir American Express'in önünde. Ama arabanın ne kadar küçük olduğunu görüyorsunuz. Ben arabanın tepe penceresinden dışarı çıkacak şekilde yolcu koltuğunun olduğu tarafta ayakta duruyorum. Benim boyum yaklaşık 1.70. Benim boyumla arabanınkini kıyaslarsanız, küçüklüğü hakkında bir fikir edinmiş olursunuz. Bu da sevdiğim bir başka örnek; Juan and Evita Perón'un Luna mermerinden başları, birkaç yıl önceki yarışmalardan birinde sergilenen çarpıcı örneklerden biriydi.

4. Bölüm. Augustus Mermer Şehrini Kuruyor [00:32:19]

Roma'nın mermer bir şehre dönüşmesine gelince; artık Roma'nın ithal malı Yunan mermeri ile kıyaslandığında daha düşük maliyetli olan Carrara mermerine erişimi vardı ve Augustus mermerden bir şehir inşa etmeye başladı. Bugün Augustus tarafından yaptırılan iki önemli yapıyı göreceğiz. Bunlardan ilki, Roma'daki Augustus Forumu yani Forum Augustum'dur. En başından beri Augustus'un aklında bu yapıyı inşa etmek vardı. Suetonius'dan Roma'da halihazırda Forum Romanum ve Iulius Caesar Forumu gibi iki forum varken Augustus'un yeni bir forum yaptırmasının sebebinin Roma nüfusunun çok artması ve davalara bakmak için mevcut forumların yetmemesi olduğunu öğreniyoruz. Evet, bu iyi bir hikaye ama gerçekte pek ilgisi yok ya da belki kısmen ilgisi vardı ama Augustus'un asıl bazı gizli nedenleri vardı.

Bu, Marcus Antonius ile birlikte Iulius Caesar'ın katillerine karşı M.Ö. 42 yılında yaptıkları Philippi Savaşı'yla ilgiliydi. Augustus savaştan hemen önce eğer savaşı kazanırsa Mars Ultor'a, U-I-t-o-r yani İntikam Alıcı Mars'a Iulius Caesar'ı öldürenlerden intikam almasına yardım ettiği için bir tapınak yaptıracağına yemin etmişti. Savaşı kazanınca da sözünü tuttu. Ama bu tapınağın etrafında bir düzene gereksinimi vardı; zira Romalılar çoğu zaman tapınaklarını, kutsal alan gibi, forum gibi bir kompleks içine inşa ederlerdi. Bu da Augustus'a, içine Mars Ultor Tapınağı'nı inşa edebileceği büyük bir forum yaptırmaması için iyi bir gerekçe olmuştu. Yine de bir süre bu isteğini yerine getirememiştir. Philippi Savaşı M.Ö. 42 yılındaydı ama ardından da uğraşması gereken Marcus Antoninus ve Kleopatra vardı. Mars Ultor Tapınağı'nı ancak Actium Savaşı'yla bu ikisini de yendikten sonra yaptırabilmiştir. İnşaatın M.Ö. 28 yılında yani ilk savaştan epey zaman sonra başladığını görüyoruz. Tapınak M.Ö. 2 yılında kutsanmıştır. Yani Augustus Forumu'ndaki Mars Ultor Tapınağı'nın inşası M.Ö. 28 yılında başlamış, M.Ö. 2 yılında tamamlanmıştır.

Burada planı görüyoruz. Birazdan göreceğimiz gibi, Iulius Caesar Forumu'nun hemen yanındadır. Neden? Çünkü, Augustus kendisini evlat edinen kutsal babası ile özdeşleştirmek istemişti. Böylece kendi forumunu Caesar'inkinin yanına yaptırdı. Burada Augustus Forumu'nu görüyoruz. Genel hatları ile Iulius Caesar Forumu'na benzediğini görüyorsunuz. Üstü açık dikdörtgen bir alan; iki yanında sütun dizileri; ortada, önündeki alana hakim konumda, arka duvara bitleştirilmiş bir tapınak. Buradaki tek fark, iki yanda, Palestrina'daki Fortuna Primigenia Kutsal Alanı'nda gördüklerimize çok benzeyen eksedraların olmasıdır. Ortadaki tapınağı saran kollar gibi görünen bu tasarım, tapınağı mimari ve görsel olarak vurgulamak üzere yerleştirilmiştir. Ayrıca bunların içinde heykel konan nişler vardır. Sütunların arasından buradaki heykeller görülmekteydi. Mars Ultor Tapınağı, hep sözünü ettiğimiz erken Roma tapınak özellikleri taşır; Etrüsk planının kullanımı, ön cephe vurgusu, tek kenara yerleştirilen merdiven, derin portiko, portikoda bağımsız sütunlar. Yanlarda da yine bağımsız sütunlar var ama Etrüsk tapınaklarındaki gibi düz bir arka duvara sahip. Gördüğümüz gibi, içeride de cellayı süsleyen sütunlar var. Arkada ise kült heykeli konan tek bir niş. Buradaki kaideyi de aklınızda tutun, birazdan bunun üzerindeki heykelle ilgili bir şey söyleyeceğim.

Bu Google Earth'den bu alanın bir görüntüsü. Buradaki Iulius Caesar Forumu ile ilişkisini görebiliyoruz; girişi buradan. Capitolinus Tepesi'ne doğru ilerliyoruz. Burada, korunagelen ve daha önce gösterdiğim üç adet

sütun, bunlar sol taraftaki dükkanların önünde uzanan sütun dizisinden korunan örnekler. Bu da Mussolini tarafından yaptırılan modern cadde; Via dei Fori Imperiali. Bu caddeyle Mussolini Forum Romanum'u ve Iulius Forumu'nu, birer parçası oldukları İmparatorluk Forumlarında ayırmıştı. Yakın zamanlarda Roma'ya gidenleriniz varsa bilir, tüm bu bölgede kazı çalışmaları yapılıyor. Zaman içinde Mussolini'nin caddesini yıkıp tüm forumları birleştirerek büyük bir arkeopark yapmayı planlıyor. Bakalım gerçekleşebilecek mi? Zira trafik açısından bir kabus olabilir. Ama gerçeklerşirse çok hoş olur.

Orijinalde Augustus Forumu tam Caesar Forumu'nun yanındaydı. Dikkatli bakarsanız, Mars Ultor Tapınağı'nın kalıntılarını ve koruma duvarını görebilirsiniz. Bu 35 metre yüksekliğindeki duvar, tapınağı arkasındaki Subura, S-u-b-u-r-a olarak bilinen eski ahşap evlerin bulunduğu ve sürekli yangınların çıktığı mahalleden uzak tutuyordu. Çünkü mermer yanar. Google Earth'den bir başka görüntü; bu diğer taraftan bir görünüm. Mars Ultor Tapınağı'ndan geriye kalanları görüyoruz. Arka duvara doğru yerleştirilmiş, arkasında koruma duvarı; çok iyi korunmuş durumda, kıvrılarak uzanıyor ve bu kutsal alanı arkasındaki, Subura denen yerleşim alanından ayırıyor.

Bu koruma duvarının forum dışından bir görüntüsü. Üzerinde, bu Ortaçağ görünümlü pencereler gibi , daha geç dönemlerde yapılmış eklemeler var. Ama büyük bir kısmı olduğu gibi korunmuştur. Gördüğünüz gibi, bu duvar *peperino* taşından kesme taşlarla yapılmış, *p-e-p-e-r-i-n-o*. *Peperino* taşından daha önce de söz etmiştik. Bu bir tür tuf taşıydı. *Peperino* burada koruma duvarının inşasında kullanılmıştır. *Peperino* bloklarının grimsi/kahvemsî rengini görüyorsunuz. Bununla tapınak arasındaki farkı da görebilirsiniz. Tapınağın sütunları, basamakları, bazı süslemeleri ve bazı duvarları Luna ya da Carrara mermerinden yapılmıştır. Tapınakta Luna ya da Carrara mermeri kullanılmış.

Bu, Mars Ultor Tapınağı'nın günümüzdeki görüntüsüdür. Oldukça yıkık durumda ama yine de bir zamanlar nasıl olduğu konusunda fikir sahibî olmamıza yetecek kadar korunmuş. Yüksek bir podyumu olduğunu görüyorsunuz. Tuf taşından yapılmış. Basamaklar, daha önce sözünü ettiğimiz ocaktan getirilen Carrara mermeri ile kaplanmış. Sütunlar ise masif Carrara mermeridir. *Peperino* duvar ile arasındaki farkı görüyorsunuz. Solda da eksedralardan birini görüyorsunuz. Sözünü ettiğimiz nişler, bu nişlere sütunların arasından görülebilen heykeller yerleştirilmişti.

Bu Ward-Perkins'ın kitabından alınmış, tapınağın antik dönemdeki son halini gösteren yeniden canlandırmasıdır. Burada tanımladığımız tüm özellikleri görüyoruz; yüksek podyum, tek cephede merdiven, ön cephe vurgusu. Ayrıca alınlıktaki heykeltraşlık bezemesini de görüyoruz. Bu bezeme hakkında bilgi sahibiyiz. İki yanda sütunları ve burada ikinci bir kat olduğunu görüyorsunuz. Burada zor seçiliyor ama sözüme güvenebilirsiniz, üst katta sütun yerine kadın figürleri kullanılmış. Diğer tarafta da bunlardan var. Bunlardan birazdan söz edeceğiz. Sonuç olarak, burada tapınağın en görkemli zamanında nasıl bir yapı olduğunu görüyoruz.

Burada da Romalıların en çok sevdiği Korinth başlıkları kullanılmış. Bu korunagelen örnekten başlıkların ne kadar özenle işlenmiş olduğunu görebiliyorsunuz. Luna ya da Carrara mermerinden çok kalite bir işçilik. Tipik üç sıra akanthus yaprağı, bunlardan çıkan spiral volütler ve ortadaki rozetiyle bu tipik Korinth başlıkları, tapınakta ve yan dizilerin birinci kat sütunlarının birçoğunda kullanılmıştır. Ama bazı başlıklarda akanthus yapraklarından çıkan volütün yerini pegasuslar yani kanatlı atlar alır. Burada pegasuslardan birinin ayrıntısını görüyoruz. Spirallerin yerine hayvan figürlerinin kullanıldığı başlıklara zoomorfik başlık denir, z-o-o-m-o-r-f-i-k. Zoomorfik başlıkların, Yunanistan'da bu yapıdan biraz daha erken bir yapıda kullanılmış olması ilginçtir. Bu Eleusis'deki bir kapıdan görüntü. Bu yapıya, ilerdeki derslerde Roma Dönemi Yunanistan'ından söz ederken tekrar döneceğiz. Burada pegasus yerine akanthus yapraklarından çıkan boğa protomları kullanılmıştır. Bunu göstermemin nedeni, Geç Cumhuriyet Dönemi'nde, Iulius Caesar ve Augustus dönemlerinde Roma ile Atina arasında çok büyük olasılıkla, ilginç bir mimari takasın varlığını gözler önüne sermesidir. Bu konuya da daha sonra eğileceğiz.

5. Bölüm. Augustus Forumu ve Antik Yunanla Bağlantısı [00:44:01]

Augustus sadece mermer bir şehir inşa etmekle kalmamış; göreceğimiz gibi, Atina gibi görünen bir şehir yaratmaya ve kendi yeni altın çağını Perikles'in altın çağı ile özdeşleştirmeye çalışmıştır. Burada çok kendine özgü Yunan modellerinin kullanıldığını görüyoruz. Örneğin, bunlardan biri Augustus Forumu'ndan bir friz; diğeri ise, M.Ö. 5 yüzyıl Atina'sında, Akropolis'deki üç tapınaktan biri olan Erechtheion ya da Latince söyleyecek olursak Erectheum'un frizidir. Bu frizlerden hangisinin Roma, hangisinin Yunan yapımı olduğunu söyleyebilecek olan var mı? Burada dönüşümlü kullanılan lotus palmet yapraklarını görüyorsunuz. Kaçınız

bunun Yunan olduğunu düşünüyor? Kaçınız bunun Yunan olduğunu düşünüyor? Bu, Roma'daki frizdir. Üstteki Roma, alttaki Yunan yapımıdır. Yunan olan daha derin işlenmiştir; sanırım insanları da bu etkiliyor. Roma örneği; Augustus Forumu'nda kullanılmış olan üstteki. Ama bizim için önemli olan nokta, 5. yüzyıl Yunan yapılarından esinlenmiş ve orada gördüklerini kopyalamış olmalarıdır.

Burada Augustus Forumu'nun bir modelini görüyoruz; Mars Ultor Tapınağı, iki yandan onu saran eksedraları yani yarım daire şeklindeki mekanlar. Gördüğünüz gibi, yapı dışardan aynen *domus italica*'da olduğu gibi oldukça sade ama içeri girdiğiniz zaman görkemli bir mimari ile karşılaşıyorsunuz. Sanırım, burada da aynı şeyi görüyoruz. Tapınakta ve burada birinci katta Korinth sütunlarının kullanıldığından bahsetmiştim ama en ilginç olanı, forumun hem solundaki hem sağındaki sütun dizilerinin ikinci katında sütun yerine kadın figürlerinin kullanılmış olmasıdır. Bunlar karyatidlerdir. Bunlardan, iyi korunmuş olan iki örnek görüyoruz. Sütun yerine kullanılmış olan bu karyatidler başları üstünde sütun başlıkları taşıyorlar. Aralarında da üstünde erkek başı tasviri olan bu kalkan var. Bu tanrı Jupiter'dir; burada Jupiter Ammon olarak betimlenmiştir. Büyük İskender'in askeri başarılarından sonra Atina'da, Parthenon gibi yerlere kalkanlar koyduğunu biliyoruz. Burada da ona bir gönderme yapılmış olması mümkün, çünkü Augustus'un da, kendinden önce Pompeius'un yaptığı gibi kendisini İskender'le özdeşleştirmek istediğini biliyoruz.

Bizim için en önemlisi, buradaki karyatidlerin Yunan dünyasında çok belirgin bir yeri olmasıdır. Bunlar, yine Atina Akropolis'te bulunan ve 5. yüzyıla tarihlenen Erechtheion'daki, E-r-e-c-h-t-h-e-i-o-n, ünlü Karyatidli Portiko'daki Yunan örnekleri ile aynıdır. Erechtheion'daki karyatidlerin Augustus zamanında harap durumda olduğunu biliyoruz. Augustus Atina'yı üç kez ziyaret etmiş ve bunları bakımsız görünce mimarlarına onartmış; hatta karyatidlerden birini Roma kopyası ile değiştirtmiştir. Mimarlar ayrıca karyatidlerden kalıp çıkararak Roma'ya götürmüşler ve Augustus Forumu'nda kullanmak üzere boylarını küçülterek çoğaltmışlardır. Sonuç olarak, bunlar Augustus beğendiği için Yunanistan'dan kopyalanmıştı ama hiç kuşkusuz, bu alıntının bir nedeni de Augustus'un kendi altın çağı ile Perikles Dönemi Atina'sında yaşanan altın çağ arasında bir bağ kurma çabasıdır.

Alınlıktaki heykeller konusunda da bilgi sahibiyiz. Şimdi bundan söz etmek istiyorum. Mars Ultor Tapınağı'nın alınlığı biraz daha geç bir döneme ait

kabartmalarla bezenmiştir. Bu alınlıktaki heykel tavrilerini tam olarak nasıl olduğunu söyleyebiliyoruz. Tam merkezde Mars Ultor'un kendisinin betimlenmiş olması şaşırtıcı değildir. Bedenin üst kısmı çıplaktır. Yanında, sağda bir kadın figürü yer alır. Bu Venus'dür. Venus'ün omuzunda bir şey olduğunu görüyorsunuz, bu bir Cupid. Venus ve Cupid. Venus Mars'ın sevgilisidir. Burada Fortuna olduğuna inandığımız bir başka figür var. Fortuna, Augustus'a savaşta şans getiren Şans Tanrıçası'dır. Burada da silahı ve zırhı ile oturan Roma figürü. Bu figürü unutmayın; çünkü birazdan bir başka oturan Roma tasviri göreceğiz. Burada uzanmış olan figür de kıyısına Roma'nın kurulduğu Tiber Nehri'dir. Burada oturan figürün de Palatinus Tepesi'nde Roma'yı kuran Romulus olduğunu düşünüyoruz. Buradaki uzanmış figür de Palatinus'un kişileştirilmiş halidir. Evet, bu Mars Ultor'a adanan bir tapınak ve tabii ki alınlıkta da Mars Ultor betimlenmiş.

Mars Tapınağı'nın içinde bir de kült heykeli vardı. Cezayir'de korunagelmiş ve bu kült heykelinin bir kopyası olduğu sanılan bir kabartma sayesinde bu heykelin nasıl bir heykel olduğunu bildiğimizi düşünüyoruz. Burada ortada yine Mars Ultor ama burada zırhı ve miğferi ile savaşçı bir Mars Ultor betimlenmiş. Yine yanında sevgilisi Venus. Venus bir kaideye yaslanmış; son derece çekici, elbisesi omuzlarında aşağı dökülüyor, Mars'a doğru bakıyor. Burada aşağıda Cupid ona kın içinde bir kılıç uzatıyor; bu olasılıkla Mars'ın kendi kılıcı. Burada da biraz tartışmalı bir figür var; üstü çıplak, genç, gördüğümüz gibi, gür saçlı bir figür. Bunun tanrılaştırılmış, Iulius Caesar olduğu düşünülüyor ama yeşil diabet portresi ile kıyaslandığında çok gençleşmiş. Çok genç bir kutsal Caesar. Yani burada Roma'daki insanların tanrılaşınca neye benzediklerini görüyoruz; çok daha genç olarak tasvir ediliyorlar. Gördüğümüz gibi, figürler kaideler üstündedir. Roma kabartmalarındaki kaideli figürler, çoğu kez heykel betimlemeleridir. Biz de bu üçlü grubun tapınağın içindeki kült heykelinin bir yorumu olduğuna inanıyoruz.

Forumdaki heykel programı hakkında bir fikir edinmek üzere plana tekrar bakalım. Öncelikli konumuz mimari ama heykellerin yerleştiriliş biçimi de çok ilginç. Heykeller özenle, biribiri ile ilintili olarak sıralanmıştır. Tapınağa baktığınızda alınlığın tam ortasında Mars Ultor'u görürsünüz. Eğer tapınağın içine girme izniniz varsa – ki buna sadece rahiplerin izni vardı – burada da ortada Mars Ultor'un kült heykeli vardı. Buraya da Augustus'un, M.Ö. 2 yılında, vatanın babası anlamına gelen *Pater Patriae* ünvanını aldığı zaman yapılan atlı heykeli dikilmişti. Ardından sütun

dizileri boyunca, bu tarafta Aeneas, bu tarafta Romulus ve her iki yanda *summi viri* olarak bilinen ve aralarında Augustus'un meslektaşları, hatta rakipleri de bulunan Roma'nın önemli kişilerinin heykelleri yer alıyordu. Burası Roma'nın önde gelen isimlerinin, Augustus'un kendisinin ve Aeneas'da Venus'e hem mitolojik hem kutsal atalarının heykelleri ile devasa bir portre galerisi gibiydi.

6. Bölüm. Ara Pacis Augustae [00:52:47]

Bugün konu edeceğimiz ikinci mermer yapı Ara Pacis Augustae yani Augustus Barış Sunağı'dır. Bu yapı benim en sevdiğim yapılardan biri, hatta en sevdiğim yapıdır. Akademik hayatım boyunca bu yapıyla ilgili birçok makale yazdım ve yapı hakkında yıllar içinde değişikliğe uğrayan birçok görüşüm oldu. Augustus'un kendisi, *Res Gestae*'de Augustus Barış Sunağı'ndan söz eder. Bu sayede yapı hakkında bilgi sahibiyiz. Augustus imparatorluğun batısındaki İspanya ve Gallia'dan, diplomatik antlaşmalar yaptıktan sonra Roma'ya döner. Gerisini *Res Gestae*'den yapılan bu alıntıdan okuyalım: "İspanya ve Gallia'dan, bu eyaletlerde, başarılı bir şekilde hukuku ve düzeni kurarak Roma'ya dönmemin ardından Senato karar aldı (-ki bu M.Ö. 13 yılında olmuştur) ve dönüşümün onuruna Campus Martius'da (yani Roma'da bugün *Campo Marzio* olarak bilinen yer) her yıl görevlilerin, rahiplerin ve Vesta rahibelerinin kurban törenleri düzenleyecekleri Ara Pacis Augustae'yi kutsadı".

Burada gördüğümüz anıt, Ara Pacis Augustae tamamen masif Luna veya Carrara mermerinden yapılmıştır. Yani bir anlamda, daha önce gördüğümüz tapınak ve foruma kıyasla daha mermer bir yapıdır. Bu mermer yapının tam olarak hangi tarihte kutsandığını biliyoruz; 4 Temmuz M.Ö. 13. Bu, kutsandığı gündü, tamamlanıp açılması ise 30 Ocak M.Ö. 9 tarihinde gerçekleşti. 30 Ocak Augustus'un karısı Livia'nın da doğum günüydü. Elbette, bu bir rastlantı değildi. Livia bunun için, mutlaka bir lobi oluşturmuş; sunağın doğum günü olan 30 Ocak M.Ö. 9 tarihinde açılmasını sağlamıştı.

Burada tarihi bir olaya gönderme yapan bir geçit töreninin betimlendiğini göreceğiz. Ama bunun tam olarak hangi olay olduğu konusunda farklı görüşler vardır. Yine göreceğimiz gibi anıt, çiçekli akanthus bitkileri gibi, dinsel ve mitolojik sahneler gibi, tarihi olaylar gibi çok çeşitli konuları olan heykeltraşlık bezemelerine sahiptir. Ancak burada betimlenen temanın bütünü kavramak ve tüm bunların biribiri ile olan ilişkisini anlamak oldukça güçtür.

Buna baktığımız zaman, bizim için önemli olan -- Bu, Ward-Perkins'den alınan ve sunağın nasıl bir yapı olduğu hakkında çok iyi fikir veren plan ve aksonometrik çizim. Asıl sunağın yapının merkezine yerleştirilmiş olduğunu görüyorsunuz. Bu, Yunan mimarisinde öncü modelleri olan bir tür U biçimli sunaktır. Helenistik Dönem'in en ünlü U biçimli sunağı - bazılarınız belki biliyordur – Pergamon'da inşa edilmiş olan Zeus Sunağı'dır. En üstte resmini gördüğünüz bu sunak şimdi Berlin Müzesi'ndedir. Burada da sunağın bir çeşit U biçimli olduğunu görüyorsunuz. Kurban törenin yapıldığı esas sunak, bu üstü açık ve en önemlisi de çift girişi olan bu koruyucu duvarlar içine inşa edilmiştir. Girişlerden biri anıtın doğu kenarında, diğeri batı kenarındadır. Anıtın iki girişi var ama gördüğünüz gibi, sadece batı tarafta merdiveni var. Yani Romalılar iki kapı koyarak ikili odak tasarlamışlarsa da, merdiveni tek tarafa koyarak yine tekli odak noktası gerçekleştirmişlerdir. Sonuç olarak gördüğünüz gibi, Roma mimarlığının cepheci yaklaşımı üstün gelmiştir.

Anıtın çift girişli olması çok anlamlı bir özelliktir ve bunun neden yapıldığı konusu tartışılmaktadır. Bunun olası iki öncüsü ya da modeli olabilir. Bunlardan biri, bir Yunan sunağı, M.Ö. 5. yüzyıla tarihlenen bir Yunan sunağıdır. Augustus'un M.Ö. 5. yüzyıl Yunanistan'ı ile özellikle ilgilendiğini, dönemin mimarisini ve çağrışımlarını kullandığını bildiğiniz için buna şaşırılmamışsınızdır. Burada M.Ö. 5. yüzyılda Atina Agora'sında bulunan 12 Tanrı Sunağı'nı görüyorsunuz. Gördüğünüz gibi, merkezi konumda; etrafı duvarla çevrili; iki yanda birer tane olmak üzere çift girişli kabartmalı bir sunak. Yani bu sunak model alınmış olabilir ve M.Ö. 5. yüzyıla ait olması nedeniyle de şaşırtıcı olmaz.

Burada ise, üzerinde Janus, J-a-n-u-s, kült binası betimlemesi olan bir Roma sikkesi görüyoruz. Çift başlı tanrı Janus'un Forum Romanun'da bir kült yeri olduğunu biliyoruz. Tanrı çift başlı olduğu için kült binasının da iki yanında birer çift kanatlı kapısı vardı ve geleneğe göre bu kapılar kapalıysa ülkede barış var demektir. Augustus *Res Gestae*'de imparatorluğu boyunca Janus Kültü'nün kapılarını üç kez kapattığını övünerek yazar. Yani Augustus'un hem askeri zaferlerle hem İspanya ve Gallia'daki gibi diplomatik girişimlerle kazandığı barış için inşa edilmiş bu sunaktaki çift kapının Janus Kültü'ne bir gönderme olması da şaşırtıcı olmaz.

Şimdi hızlıca anıta bir göz atalım – ve bunun Luna veya Carrara mermerinden yapılmış bir anıt olduğunu, hep aklınızın bir köşesinde bulundurun.

Size anıtın heykel bezemelerinden bazılarını göstereceğim. Bu bir heykel dersi olmadığı için ayrıntıya girmeyeceğim ama mimariyi anlamamız açısından önemli bezemeler olduğu için birkaç örnek göstereceğim. Burada sunağın iki resmini görüyoruz. Burada Augustus Döneminde son derece popüler olan kanatlı aslanları yani griffonları ve kıvrımlı akanthus bitkisini görüyoruz. Bu figürlü frizde yanlarında kurban edilecek hayvanlar bulunan Vesta rahibeleri betimlenmiş.

Asıl sunağa baktık; şimdi de anıtın iç kısmına, sunağı çevreleyen duvarın iç yüzüne bakıyoruz. Gördüğünüz gibi, çok iyi korunmuş durumda. Burada bezemeli iki alan var. Biri alt kısımda; bu kısım Carrara mermerinden, bir dizi çita gibi, ahşap duvar ya da çite benzer şekilde yontulmuş. Üstte ise, duvar ayaklarına ve boğa başlarına asılmış muhteşem girlandlar var. Birazdan bu boğa başlarının ayrıntısını göreceğiz. Bunlar sunakta kurban edilen boğaları temsil ediyor. Girlandların üstünde de libasyon kapları duruyor. Buradaki betimlenenin ne olduğu konusunda, akıllıca düşünülmüş bir varsayım ileri sürülmekte ve burada sunağın inşa aşamasında geçici olarak kurulan ahşap sunağın bir kopyasının yapıldığı savlanmaktadır. Hatırlayacaksınız, sunağın yapım kararı M.Ö. 13 yılında alındı ama tamamlanması 9 yılını buldu. Ama bu arada adak sunuları başlamıştı ve bunun için bir yere gereksinimleri vardı. Yani burada betimlendiği gibi, tahtadan, ahşap dikmeleri olan, gerçek girlandları olan geçici bir sunak yapılmış olabilir. Ara Pacis çevre duvarının içinde de bu ahşap sunağın görünümünün kopya edilmiş olması mümkün.

Girlandlardan bir ayrıntı. Burada boğa başlarını yani *bucrania*'yı gayet net görebiliyoruz. Bunların dönemin resim sanatında da çok yakın benzerleri olması şaşırtıcı değildir. Bu duvar resmi Roma'daki Livia Evi'ndendir. Bu evi görmedik, Primaporta'daki Livia Villası'nı görmüştük. Ama Augustus'un evini incelerken yolun karşısında bir de Livia'ya ait bir ev olduğunu söylemiştik. İşte bu resim o evden. Bu Birinci Stil'den izler taşıyan tipik bir İkinci Stil duvar resmidir. Boya ile yapılmış; dışa taşkın sütunlar ve sütunlardan sarkan girlandlar. Gördüğünüz gibi, girlandlar kurdelalarla örülmüş. Bu da antik dönemde boyalı iken perdenin bu tarafında gördüğünüz resme olasılıkla çok benziyordu. Sonuç olarak, burada heykel bezeme ile mimaride kullanılan resimler arasında ilginç bir ilişki söz konusudur.

Yeniden aksonometrik görüntüye bakıyoruz. Biraz önce iç kısmından söz ettiğimiz duvarın dışında da bir dizi kare şeklinde panel vardır. Bunlardan

dört tanesi kısa yanlarda yani girişlerin olduğu kenarlardadır. Paneller girişlerin iki yanına yerleştirilmiştir. Diğer kenarlarda, yani kuzey ve güney cephelerde ise frizler vardır. Şimdi size frizlerden tartışma konusu olan frizin ayrıntısını göstereceğim. Ama tartışma konusuna girmeyeceğim. Kuzey ve güney frizlerinde Augustus'un yanı sıra senatörlerin, magistratların, rahiplerin ve imparatorluk ailesi üyelerinin yer aldığı bir geçit betimlenmiştir. Bu figürler alttaki akanthus dalları üzerinde duruyor – ki bu gerçek olamaz. Nasıl olur da bir alay insan bu akanthus dalları üzerinde durabilir? Olanaksız. Ama bu Üçüncü Stil Roma duvar resminde gördüğümüz fantastik betimleri çağrıştırıyor. Bu, Bahçe Odası Q'da gördüğümüz fantastik Üçüncü Stil duvardan bir ayrıntı. Burada da böyle bir yaklaşım var gibi. Ara Pacis'deki akanthus yaprakları çok ince, çok güzel bir şekilde işlenmiş. Bahçe Odası Q'da da siyah fon üzerinde çok benzer bir betimleme görüyoruz. Yani yine resim ile mimari bezeme arasında bir ilişki söz konudur.

Güney frizde Augustus'un bir portresi var. Burada, başında örtüsü ile görüyorsunuz, aralarında çocukların da bulunduğu aile üyelerinin yanında geçitte yerini almış. Burada togalı bir çocuk, burada yabancı kıyafetler içinde, kimliği tartışmalı bir başka çocuk. Size bu konuyla ilgili çok şey yazdığımı söylemişim. Bu konudaki en son makalemde özellikle bu yabancı kıyafetler içindeki çocukların "imparatorluğun rehinleri" yani rehin konuklar olabileceğinden söz ettim. Bunlar dünyanın farklı yerlerindeki önemli hükümdarların, Roma'ya getirilip imparatorun sarayında eğitilen ve daha sonra hükümdar olarak kendi ülkelerine gönderilen çocuklardı. Dünyanın dört bir yanında Roma dostu ve müttefiki olan hükümdarlar yaratmak Augustus'un hegemonyacı stratejilerinden biriydi. Ve sanırım bu sahnede de bu yaklaşım ifade edilmektedir. Mitolojik sahnelerin ayrıntılarına girmeden kısaca göz atarsak; burada Mars Ultor Tapınağı'nın alınlığında gördüğümüz gibi, oturan bir Tanrıça Roma figürü var. Zırhlardan, silahlardan oluşan bir yığın üzerinde oturuyor. Burada Mars, dişi kurt tarafından emzirilen Romulus ve Remus'a göz kulak oluyor. Bu da Roma'nın hem tarihi hem mitolojik geçmişine gönderme yapan bir tasvirdir.

7. Bölüm. Mussolini, Meier Müzesi ve Lungotevere'deki Mücevher [01:05:32]

Belki de mimarlık açısından bizim için en önemli konu, bu anıtın orijinal konumunun Augustus mezarı ile olan ilişkisi ve son yıllarda ünlü Amerikalı mimar Richard Meier'in yaptıklarıdır. Burada Google Earth'den alınmış bir hava fotoğrafı görüyoruz. Burada, Augustus Mausoleum'unu-- gelecek

derste söz edeceğimiz şu yuvarlak yapı- ve Richard Meier'in Ara Pacis için yaptığı müzeyi havadan görüyoruz. Hemen Tiber kıyısında. Ama bu, Ara Pacis'in orijinal yeri değil; o biraz yukarıda. Bir Rönesans saray binasının altında kalmıştı, o dönemde bazı parçalar alınmış; Roma Müzesi'ne, Paris gibi uzak müzelere götürülmüştü. Daha sonra, Mussolini zamanında tüm parçalar toplanmış ve Ara Pacis yeniden inşa edilmiştir. Ancak orijinal yerinde hala bir saray olduğu için, buraya, Tiber kıyısına, Augustus Mausoleum'unun yakınına inşa edilmiş ve çevresindeki piazza, Augustus onuruna Piazza Augusto Imperatore olarak yeniden düzenlenmiştir. Bu aynı zamanda Mussolini'nin de onuruna yapılmıştı; çünkü burada hem Mussolini'den söz eden önemli bir yazıt hem de tipik Faşist Stil olarak bilinen tarzda binalar vardır.

Burada yine Meier binasını görüyoruz. Bu traverten bir duvar, gerçi bu duvar Meier'in değil ama o da yapıda bir miktar traverten kullanmaya özen göstermiş. Bu, daha önce Mussolini'nin mimarlarının yaptığı ve üzerinde *Res Gestae*'nin tüm metni olan orijinal çevre duvarıdır. Neyse ki, Meier'de bunu yıkmamış, kendi binasının bir duvarı olarak kullanmış. Bu da, oradaki Mussolini tarafından yaptırılan Faşist yapılardan biri. Bu da ünlü Alfredo Ristorante. Aslında pek önereceğim bir yer değil, Roma'da yemek yenecek daha güzel yerler var. Ama tarihi bir simge olduğu için orada olduğunu bilmenizi istedim.

Bu Mussolini'nin adının geçtiği ilginç bir yazıt. Uçan Zafer figürüne dikkat edin; bunun Roma taklarında sıklıkla kullanılan bir bezeme unsuru olduğunu göreceğiz. Elinde Roma imparatorlarının korumalarının taşıdığı ve *fascēs* olarak bilinen bir tomar çubuk var. Faşizm kelimesinin nereden geldiğini merak ediyorsanız, kelimenin kökeni bu Roma *fascēs*'idir.

Mussolini'nin adından geriye gördüğümüz gibi, sadece M-U-S-S-O-L kalmış, ismi 1930'larda ölümünden ve gözden düşmesinden sonra kısmen silinmiş. Ama bu benim için son derece ilginç, yıllar boyunca ne zaman oraya gitsem her seferinde bu yazıtı baktım ve fotoğrafını çektim. Son zamanlarda İtalya'da Mussolini'ye karşı artan bir ilgi var ve farkettim ki, ismi tamamlanmış. Müzeyi elden geçirdiklerinde gördüğümüz gibi, Mussolini'nin ismini de tamamlamışlar.

Ara Pacis'in konumu ile Augustus Mausoleum'unun ilişkisine değinmek istiyorum. Tekrar hatırlayalım; anıt bugün orijinal yerinde değil. Şimdi Tiber kıyısında, Augustus Mausoleum'unun yanındadır. Ama dediğim gibi, orijinal konumu bu değil. Antik dönemde burada, Augustus'un İspanya ve

Gallia'dan dönerken geçtiği antik Via Flaminia üstündeydi. Burada inşa edilmişti; önünde de Mısır'dan getirilmiş olan ve buradaki güneş saatinin bir parçası olan bir dikilitaş vardı. Buradaki düzen o kadar hassastı ki, güneş saatinin gölgesi Augustus'un her doğum gününde tam Ara Pacis'in merkezine düşmekteydi. Her şey son derece özenle yerleştirilmişti. Mısır'dan getirilen dikilitaşın üstünde de Augustus'un Kleopatra ve Marcus Antonius'u yendiği Actium Savaşı ile ilgili bir yazıt vardır. Ara Pacis de Fransa, İspanya gibi batı eyaletlerdeki diplomatik antlaşmalarının anısına yapılmıştı. Bana burada Augustus'un imparatorluğun her yerinde, hem doğusunda hem batısında zaferler kazandığına bir gönderme yapılmış gibi geliyor.

Ve bir de Augustus Mausoleum'una yakınlığı var. Daha önce sözünü ettiğimiz gibi, savaşta kazanılan zaferle ölüme karşı kazanılan zafer Romalılar için eşanlamlıdır. Burada her ikisine de gönderme var. Bunun bir kompleks olarak planlandığını söylemiyorum; mausoleum, gelecek derste göreceklerimiz gibi, 28 – 23 yıllarına tarihlenir. Yani 13 – 9 yılları arasında yapımı süren sunaktan çok daha erken bir tarihe aittir. Ama sanırım, Ara Pacis'in yapımına karar verildiğinde yeri konusunda, mezarla ilişkisi konusunda epey düşünülmüş olmalıdır. Burada restore edilmiş iki görüntü daha görüyoruz. Dikilitaşın güneş saati olarak kullanıldığını ve gölgesinin Ara Pacis üzerine düştüğünü görüyorsunuz. Ve biraz uzakta olmakla birlikte, mezar yapısının dikilitaşla ve Ara Pacis'le olan ilişkisini de görüyoruz. Sonuç olarak, burası bir bütün olarak planlanmamıştı ama zamanla bir kompleks haline geldi.

Mussolini'nin, kendi mimarları tarafından yapılan restorasyon tamamlandıktan sonra Ara Pacis'i ziyaretini gösteren harika bir resim. Altta da Richard Meier, Ara Pacis'in kendi yaptığı yeni müzeye taşınmasını kutlarken görülüyor. Son birkaç dakikada size bir dizi resim göstermek istiyorum. Richard Meier'in yaptığı müzeyi hem çok beğenenler hem çok kötüleyenler oldu. Mussolini'nin Piazza Augusto Imperatore'yi yeniden düzenlemesi ve buraya yeni bazı yapılar eklenmesinden beri ilk kez Roma'nın merkezine modern bir yapı inşa ediliyordu. Roma'da aralarında Meier de bulunduğu ünlü mimarlarca yapılan binalar vardır. Örneğin, Meier Jubilee Kilisesi'ni yapmıştır. Aynı şekilde Renzo Piano ve başka mimarlar da Roma'da çalışmışlardır ama bu yapıların tümü şehrin dışında, banliyölerdedir; hiçbiri şehrin içinde değildir. Yani bu müze şehir merkezine inşa edilen bir modern yapıdır.

Burada bazı insanların neden buna beyaz fil dediğini anlıyorsunuz. Gerçekten şehrin dokusuna pek uygun değil. Aslında 2006 yılındaki açılışından kısa bir süre sonra oraya gittim ve bina dışındaki duvar yazılarının fotoğraflarını çektim. Meier'i "criminale" yani "Cani" olarak tanımlıyorlar. Ama en sevdiğim bu: "meglio gli architetti di secoli fa" yani Meier'e "senden yüzyıllar önceki mimarlar çok daha iyiydi" diyorlar. Yani bu müzeyi beğenmeyen çok sayıda insan var. Traverten duvarla antik Roma'ya bir gönderme olsa da, yapı camlarıyla tam bir Meier binası. Bu benim için çok da olmayacak bir şey değil; ama birçok kişi için hemen yanı başındaki barok kiliseler gibi geleneksel yapılarla uyumsuzluk içinde. Bence bu tartışma binanın dış görünümü için yapılabilir.

Ama biletinizi alıp, kapıdan içeri, Ara Pacis'in olduğu yere girdiğiniz zaman durum değişiyor. Gördüğünüz gibi, Augustus'un ve aile üyelerinin portrelerinin alçı kalıpları traverten duvar boyunca sıralanmış. Ara Pacis'i yeni yerinde gördüğümde çok etkilendiğimi söylemeliyim. Camlı tavanı ve duvarlarıyla sadece Mussolini'nin Faşist Stil'deki binalarını değil, aynı zamanda Augustus Mausoleum'unu da görebiliyorsunuz. İçerdeki ışık muhteşem; sunağı daha önce hiç görmediğiniz haliyle görme şansı veriyor. Özellikle de gece ışıklandırması çok güzel. Roma'da yapılacak en güzel şeylerden biri, gece geç saatte, trafik durduktan sonra arabanıza ya da Vespa'nıza atlayıp gezmektir. Tiber kıyısında uzanan Lungotevere boyunca gezmek; yeni Meier Müzesi'ndeki Ara Pacis Augustae'yi ışıklandırılmış haliyle görmek, gerçekten mücevher kutusundaki bir mücevhere bakıyormuşsunuz hissi uyandırıyor. Augustus'un bir yerlerden bakıp gülümsediğini düşünmeden edemiyorum. Kendinden sonraki kuşaklarda anısını yaşatmayı başardı ve bunda Amerikalı mimar Richard Meier de önemli bir katkısı var. Teşekkür ederim.

[transkript sonu]

[başa dön](#)